

KÖZELKÉP – TANULMÁNYOK

A sportprogramok szerepe a javítóintézetben büntetésüket töltő fiatalkorú bűnelkövetők életében, különös tekintettel hatásaira, pedagógiai és pszichoedukációs megközelítésére¹

MIKLÓSI MÁRTA²

ABSZTRAKT

A sport kiemelt szerepet tölt be a javítóintézetben büntetésüket töltő fiatalkorúak életében, számos közvetlen pozitív hatása mellett összefüggésbe hozható a szabadulás utáni sikeres reintegrációval is. A sportprogramok elősegítik a fiatalok fejlődését, ugyanakkor a helyzet árnyaltabb, mert akár sajátos, kihívást jelentő helyzeteket is létrehozhatnak. Fontos foglalkoznunk a terület pedagógiai, pszichoedukációs és korrekciós megközelítési módjaival is, mert az eltérő megközelítések más-más fókuszot hoznak magukkal. A téma alapos megismeréséhez felkutattuk a javítóintézetben büntetésüket töltő fiatalkorúak sportprogramokban való részvételének vonatkozó elméleti hátterének vizsgálatára vonatkozó tudományos szakirodalmat (elsődlegesen a nemzetközi tanulmányokra fókuszálva), főleg a téma pszichológiai, oktatási, kriminológiai vetületét vizsgálva. A tanulmány legfőbb értéke a téma szakirodalmi hátterének feldolgozása mellett annak bemutatása, milyen összefüggés fedezhető fel a fiatalkorú bűnelkövetők sportprogramokban való részvétele és ennek közvetlen, valamint hosszú távú, közvetett hatásai között. A sportprogramok lehetőséget biztosítanak az érintett fiatalok készség- és képességfejlesztése mellett szocializációjuk támogatására is. A sportban való részvétel ugyanakkor nem feltétlenül hoz hosszú távú, pozitív eredményt, ehhez elengedhetetlen a tervezés folyamán megjelenő tudatosság, a hangsúlyt nemcsak a program eredményeire kell helyezni, hanem a megvalósítás folyamatára is. A fiatalkorú bűnelkövetők sportprogramokban való részvételének vizsgálata kulcsfontosságú, a velük való foglalkozás mindannyiunk közös érdeke, mert hozzájárulhat ahhoz, hogy a fiatalkorú felnőtt korára dezisztenssé váljon és felhagyjon bűnelkövetői magatartásával.

KULCSSZAVAK: sport, fiatalkorú bűnelkövetők, reintegráció

¹ A tanulmány a Bolyai János Kutatási Ösztöndíj (azonosítószám: BO/00099/24/2) támogatásával készült.

² Miklósi Márta PhD, egyetemi adjunktus, Debreceni Egyetem, BTK Nevelés- és Művelődéstudományi Intézet, Művelődéstudományi és Humán Tanulmányok Tanszék; miklosimarta@unideb.hu

KÖZELKÉP – TANULMÁNYOK

ABSTRACT

The role of sports programmes in the lives of juvenile offenders serving their sentences in correctional institutions, with particular reference to their impact, pedagogical and psychoeducational approaches

Sport plays a crucial role in the lives of juveniles serving their sentences in correctional institutions, and in addition to its many direct positive effects, it is also associated with successful reintegration after release. Sport programmes can help young people to develop, but the situation is more nuanced because they can also create specific, challenging situations. It is also important to address the pedagogical, psychoeducational and corrective approaches in this field, because these different approaches bring with them a different focus. In order to gain a thorough understanding of the topic, the academic literature on the theoretical background to the study of the participation of juveniles serving their sentences in correctional facilities in sports programmes (focusing primarily on international studies) was explored, mainly looking at the psychological, educational and criminological dimensions of the topic. The main value of the study, besides the literature on the subject, is to show the relationship between the participation of young offenders in sport programmes and its direct and long-term indirect effects. Sport programmes provide an opportunity to support the socialisation of the young people concerned, in addition to developing their skills and abilities. However, participation in sport does not necessarily bring long-term, positive results, so it is essential to be aware of the planning process, and to focus not only on the results of the programme, but also on the process of implementation. Investigating the participation of juvenile offenders in sport programmes is a key issue and it is in the common interest of all to address them, as it can contribute to the juvenile's desistance and desistance from delinquent behaviour by adulthood.

KEYWORDS: *sport, juvenile offenders, reintegration*

Bevezetés

A sport fontos szerepet tölt be a javítóintézetben büntetésüket töltő fiatalok életében, társadalomba történő visszailleszkedésük támogatásában, mivel hatása szer-teágazó, összefüggésbe hozható többek között a fizikai egészség, a pszichoszociális jólét, a tanulmányi eredmény és a proszociális viselkedés javulásával (Kalekye 2024; Andrews – Andrews 2003; Meek 2014; Meek – Lewis 2014; Roe et al. 2019; Pigott et al. 2024).

A javítóintézetben büntetésüket töltő fiatalok számára biztosított sport-programok hasznossága megkérdőjelezhetetlen, mert számos területen hat pozitívan a fiatalokra, erősítve olyan készségeket is, amelyek a szabadulás utáni boldogulásban kulcsfontosságúak, ilyen például a kapcsolatteremtés, vagy a stresszkezelés. Ugyanakkor e programok hasznossága attól is függ, hogyan kerül megvalósításra, hogyan élik meg az abban való részvételt a fiatalok (Andrews – Andrews 2003; Meek 2014; Parker – Meek – Lewis 2014). Ahhoz, hogy a sport hatással legyen az olyan szélesebb körű társadalmi eredményekre, mint a bűnözői életmóddal való felhagyás vagy a proszociális készségek fejlesztése, a kutatások szerint speciális pedagógiai

KÖZELKÉP – TANULMÁNYOK

megközelítésre van szükség (lásd Haudenhuyse – Theeboom – Skille 2014). Ez összhangban áll a sporttal és a társadalmi fejlődéssel kapcsolatos szélesebb körű kutatásokkal, amelyek szerint a sportban való részvétel hozzájárulhat a társadalmi fejlődéshez. A sport számos módon elősegíti a társadalmi fejlődést, támogatja a hátrányos helyzetű csoportok társadalmi beilleszkedését (Spaaij 2009), sportprogramokon keresztül hozzájárul a társadalmi kirekesztés csökkentéséhez, fejlesztőleg hat a társadalmi hálózatokra, támogatja a közösségi részvételt és hozzájárulhat a közösségi kohézióhoz (Brennan et al. 2025), főleg akkor, ha a sporttevékenységeket kifejezetten e cél érdekében strukturálják (Bailey et al. 2009).

A sportprogramokban való részvétel további előnye, hogy a zenéhez és a művészetekhez hasonlóan motivációs eszközként szolgálhat az elkövetők reintegrációt támogató, akár szabadulás utáni programokban való részvételéhez (Mason – Wilson 1988), különösen a fiatal elkövetők esetében, akik jellemzően jobban elköteleződnek az aktív részvételi módszerek eredményeként (Nichols 2007). Bár a fiatalokú fogvatartottak nem a későbbi reintegráció támogatásának eszközeként tekintenek a sporttevékenységben való részvételre, az hozzájárulhat a viselkedésbeli változásokhoz és a szabadulás utáni reintegrációhoz (Martos-Garcia et al. 2009; Murtaza – Uddin 2011).

Tanulmányunkban a sport fiatalokú bűnelkövetők életében betöltött szerepét vizsgáljuk a nemzetközi kutatások tükrében, kutatási kérdéseink az alábbiak:

1. Milyen elméletek kapcsolódnak a sport fiatalokú bűnelkövetők életében betöltött szerepének vizsgálatához?
2. Hogyan segítheti elő a sporttevékenységek támogatása a fiatalokú bűnelkövetők fejlődését?
3. Milyen pozitív, illetve negatív hatásai vannak a sportprogramoknak a fiatalokú bűnelkövetők vonatkozásában?
4. A javítóintézetben biztosított sportolási programoknak milyen eltérő megközelítései különíthetők el, különös tekintettel a pedagógiai, pszichoedukációs és korrekciós megközelítésre?

A kutatási kérdések megválaszolásához és a témakör alapos megismeréséhez felkutatottuk a vonatkozó tudományos szakirodalmat (elsődlegesen a nemzetközi tanulmányokra fókuszálva), főleg a téma pszichológiai, oktatási, kriminológiai vetületét vizsgálva.

A szakirodalom kereséshez az EBSCO Discovery Service Search Engine és a Google Scholar tudományos keresőmotort használtuk angol nyelven, a következő kulcsszavakra keresve: „juvenile delinquency” (fiatalkori bűnözés) vagy „juvenile offenders” (fiatalokú bűnelkövető) vagy „youth offenders” (fiatalokú bűnelkövető) vagy „juvenile justice” (fiatalokúak igazságszolgáltatása) vagy „juvenile corrections” (fiatalokúak javítóintézete) és „physical activity” (fizikai aktivitás) vagy „exercise” (gyakorlat) vagy „fitness” (fitnesz) vagy „physical exercise” (fizikai aktivi-

KÖZELKÉP – TANULMÁNYOK

tás) vagy „sport” (sport) és „intervention” (intervenció). A keresőmotorok mellett hólabdamódszer alapú keresést is alkalmaztunk. Elsődlegesen angol és francia nyelven kerestünk szakirodalmat, időbeli tartományra vonatkozóan nem adtunk meg korlátot, a legkorábbi forrás 1976-os, a legfrissebb 2024-es. A tanulmány megírásához tudományos szakfolyóiratban elérhető tanulmányokat, könyveket, academic review-kat, kutatási összefoglalókat használtunk fel. A keresés során talált tanulmányok elsődlegesen nyugat-európai, észak-európai, amerikai és kanadai írásokat jelentenek, így a kevésbé individualizált társadalmakra nézve – például az ázsiai, afrikai országok fiatalkorú bűnelkövetői – kisebb mértékben releváns az összefoglaló tanulmányunk, mivel ezekre az országokra vonatkozóan kevésbé érhetőek el tudományos tanulmányok.

A téma vizsgálata kulcsfontosságú, mert egyértelműen szükség van a fiatalkorú bűnelkövetők által a sportban való részvételének összefüggéseit feltáró kutatásokra annak megértése érdekében, hogyan lehet a leghatékonyabban elősegíteni a viselkedésbeli változásokat és a társadalomba történő sikeres visszailleszkedést.

1. Elméleti háttér bemutatása: szociális tanuláselmélet, ökológiai rendszerelmélet, pozitív ifjúsági fejlődés

A kutatások mára egyértelműen elismerik a büntetésüket töltő személyek társadalmi beilleszkedését támogató, további bűnismétlést megelőző harmadlagos prevenció eszközök szerepét (Brantingham – Faust 1976; Public Safety Canada 2017), ezen „célzott és strukturált intervenciók” közé sorolhatjuk a sportprogramokat (Borbíró – Szabó 2014: 158). A sportprogramok (angolul Sport-based Intervention Program kifejezés használt, de a hazai szakirodalomban ez a rövidebb elnevezés az elterjedt) világszerte nagy elismerést vívtak ki maguknak a bűnelkövető fiatalokra gyakorolt pozitív hatásuk miatt, mivel lehetőséget biztosítanak a fizikai aktivitásra, a készségfejlesztésre, a mentorálásra és a társadalmi inklúzióra (Kelly 2011). E programok célja a különböző kockázati tényezők, például a bűnözés, a kábítószerrel való visszaélés és az iskolai lemorzsolódás kezelése azáltal, hogy a résztvevőket támogató környezetben strukturált sporttevékenységekbe vonják be (Kalekye 2024; Haudenhuyse – Theeboom – Nols 2012; Spruit et al. 2016).

A sportprogramok és a sport fiatalkorú bűnelkövetők reintegrációjában betöltött szerepének vizsgálatához szorosan kapcsolódik Bandura szociális tanuláselmélete és Bronfenbrenner ökológiai rendszerelmélete. A Bandura által az 1960-as években kidolgozott szociális tanuláselmélet szerint az egyének mások és viselkedésük következményeinek megfigyeléséből tanulnak, mivel a magatartást a kognitív és környezeti tényezők kölcsönhatása befolyásolja (Bandura 1977). A fiatalkorú bűnelkövetőknek szervezett sportprogramokkal összefüggésében a szociális tanulás elmélete azt állítja, hogy a sporttevékenységekben való részvétel lehetőséget biztosít a

KÖZELKÉP – TANULMÁNYOK

fiatalok számára, hogy pozitív példaképeket, például edzőket és csapattársakat figyeljenek meg, és utánzás révén készségeket sajátítsanak el és megfelelően viselkedjenek. Azáltal, hogy ezek a fiatalok strukturált sporttevékenységekben vesznek részt, olyan pro-szociális viselkedési formákat sajátítanak el, mint a csapatmunka, a hatékony kommunikáció és a konfliktusmegoldás, amelyek elengedhetetlenek a fejlődéséhez és a normakövető magatartáshoz (Darnell et al. 2018). A szociális tanulásméлет kulcsfontosságú ezen témakör vizsgálatához, mivel kiemeli a társadalmi hatások és a megfigyelésen alapuló tanulás fontosságát a viselkedés alakításában, hangsúlyozva a sportalapú beavatkozások lehetőségét abban, hogy a pozitív példaképeket nyújtson és elősegítse a szociális készségek fejlesztését (Kalekye 2024), ugyanakkor nem hagyhatjuk figyelmen kívül, hogy ezek állítások akkor lehetnek igazak, ha sikerül bevonni a fiatalokat a sporttevékenységbe és benne is tartani.

A téma vizsgálatához kapcsolódó másik fontos elmélet a Bronfenbrenner által az 1970-es években kifejlesztett ökológiai rendszerelmélet, amely az emberi fejlődés megértésének fontosságát a többszörösen egymásba ágyazott környezeti rendszerek összefüggésében vizsgálja (Bronfenbrenner 1979). Ezen elmélet szerint az egyént a közvetlen környezetével való kölcsönhatások befolyásolják, beleértve a mikrorendszert (pl. család, iskola, kortárscsoport), a mezorendszert (a mikrorendszerek közötti kapcsolatok), az exorendszert (az egyént közvetve befolyásoló környezet) és a makrorendszert (tágabb kulturális kontextus) (Bronfenbrenner 1979). A fiatalok bűnelkövetők sportprogramjainak összefüggésében az ökológiai rendszerelmélet arra hívja fel a figyelmet, hogy a hatékony beavatkozásoknak figyelembe kell venniük a különböző környezeti tényezők összefüggéseit és azok fiatalok fejlődésére gyakorolt hatását. A sportprogramok több ökológiai rendszeren belül működnek, lehetőséget biztosítva a fiatalok számára, hogy kapcsolatba kerüljenek társaikkal, edzőkkel, családjukkal és egyéb közösségekkel (Lerner et al. 2012). Az ökológiai rendszerelmélet átfogó keretet kínál az egyéni jellemzők és a környezeti kontextus közötti összetett kölcsönhatások megértéséhez, kiemelve a többszintű befolyás figyelembevételének fontosságát a sportalapú beavatkozások tervezésénél és értékelésénél (Kalekye 2024). A hatékony sportprogramoknak több szintet – egyéni, családi, kortárs, közösségi és társadalmi tényezőket – kell figyelembe vennie az eredmények eléréséhez, például be kell vonnia a családokat, biztosítani kell a pozitív kortárs interakciókat, emellett a közösségi támogatás integrálása tovább fokozhatja a kezdeményezések sikerét (Sheerin et al. 2023).

A sportolásnak számos jótékony hatása van, ezzel részletesen a következő fejezetben foglalkozunk. A hazai szakirodalom a sport fiatalok pszichológiai, érzelmi, intellektuális és szociális fejlődéséhez való hozzájárulását pozitív ifjúsági fejlődésként (PYD = positive youth development) említi, ebben a tanulmányban mi is így hivatkozunk rá. Ez egy erősségeken alapuló megközelítés, amely lehetőséget nyújt a fiatalok számára azon eszközeik előmozdítására, készségeik fejlesztésére, amelyekkel kezelhetőek az élet kihívásai és elkerülhető a kockázatos viselkedés (pl. kábító-

KÖZELKÉP – TANULMÁNYOK

szer-fogyasztás, bűnelkövetés) (Dzewaltowski – Rosenkranz 2014; Lerner et al. 2021). A pozitív ifjúsági fejlődés elmélete szerint minden fiatalban megvan a lehetőség az egészséges fejlődésre és sikerre egész életében (Lerner et al. 2005). Ez a felfogás az emberi fejlődés plaszticitását hangsúlyozva azt feltételezi, hogy ha a fiatalok egyéni és öröklött erősségeik mentén különböző kontextusokban kölcsönösen előnyös kapcsolatokat alakítanak ki, ez egészséges fejlődésükhöz vezet, és lehetővé teszi számukra, hogy jobban megismerjék önmagukat és eredményesebben tudjanak kapcsolódni szűkebb és tágabb környezetükhöz (Lerner et al. 2005). A pozitív ifjúsági fejlődéshez kapcsolódó elemeket először Lerner és munkatársai (2005) vizsgálták, ezek a következők: kompetencia, bizalom, jellem, törődés/megértés és kapcsolat. Ezeket a konstruktumokat általában a PYD 5C-jének nevezik (angol megfelelőjük, competence, confidence, character, caring/compassion, connection kezdőbetűje miatt) és úgy vélik, hogy a fiataloknak szükségük van mind az összetevő egészséges fejlődésére.

Lerner és munkatársai (2005) olyan politikák, programok kidolgozását javasolja, amelyek támogatják a fiatalok fejlődését, ugyanis meglátásuk szerint, ha a fiatalok mind az öt területen pozitív változást mutatnak, ezek a folyamatok együttesen vezethetnek a pozitív ifjúsági fejlődés hatodik eleméhez, a hozzájáruláshoz (angolul contribution, így ez a hatodik „c”). Ennek megvalósulása esetén fizikailag, szociálisan, pszichológiailag, érzelmileg és intellektuálisan egészséges fiatalok felnőttként úgy döntenek majd, hogy hozzájárulásukkal „visszaadnak” a társadalomnak, így elősegítik a fiatalok következő generációjának pozitív fejlődését (Lerner et al. 2005).

A sportot gyakran tekintik a pozitív ifjúsági fejlődés természetes közegének és számos bizonyíték áll rendelkezésre arra vonatkozóan, hogy a sportban való részvétellel hozzájárul a fiatalok fejlődéséhez (Fraser-Thomas et al. 2005; Coakley 2011; Holt – Neely 2011; Strachan et al. 2011). Ezek az előnyök ugyanakkor társadalmi, kulturális és egyéb tényezőktől is függenek, a programok felépítésének és végrehajtásának módja a kutatások szerint befolyásolhatja a sportban való részvételen keresztül a pozitív ifjúsági fejlődés lehetőségét és mértékét (Fraser-Thomas et al. 2005; Coakley 2011; Holt – Neely 2011; Strachan et al. 2011).

Felmerül a kérdés, hogyan segítheti elő a sport a veszélyeztetett fiatalok fejlődését olyan módon, hogy képes legyen akár a jövőbeli bűnelkövetéstől is visszatartani őket (Whitley et al. 2018). A sportolás segít a fiataloknak olyan fontos szociális és személyes készségek elsajátításában, mint az önkontroll, az etikus viselkedés, a konfliktuskezelés, az együttműködés, a szabálykövetés és a tekintély tisztelete. Ezek a tanulási lehetőségek, valamint a csapattagság és a pozitív felnőtt felügyelet révén kialakuló társadalmi kötelékek hozzájárulhatnak a bűnelkövetés csökkenéséhez (Spruit et al. 2016; 2018). Más kutatók szerint pusztán a sporttevékenységekben való részvétel nem valószínű, hogy biztosítja az ilyen jellegű, hosszú távú pozitív eredményt, meg kell vizsgálni a háttérben meghúzódó összefüggéseket is, ahogyan ezt XXI. századi pozitív kezdeményezéseket vizsgáló (Coakley 2011), illetve a

KÖZELKÉP – TANULMÁNYOK

summer Splash programot bemutató kutatások (Nichols – Crow 2004) is kifejtik. Az erre vonatkozó vizsgálatok a sportprogramok tervezésének és struktúrájának megértésére összpontosítottak, a hangsúlyt nemcsak a program eredményeire, hanem a megvalósítás folyamatára is helyezve (Bruening et al. 2015; Whitley et al. 2019). A kérdés vizsgálatakor kulcsfontosságú a szándékosság kérdése, hosszú távú eredményt csak szándékos cselekedet hozhat (Cronin – Allen 2018). Az intencionalitás, szándékosság akkor fogható meg legjobban, ha a megértjük az implicit és explicit életvezetési készségek differenciálását. Az implicit életvezetési készségek kézzel foghatóak, kizárólag a sportspecifikus készségekre vonatkoznak, például a versenyzésre, a csapatmunkára és a vezetésre összpontosító programokban érhetőek tetten (Pigott et al. 2024). Az explicit megközelítés szisztematikusan kapcsolódik szándékos életvezetési készségek fejlesztéséhez, amely során a programokban részt vevők a sporttevékenység során elsajátított készségeket (pl. reflektálás, képzelet és vezetői készségek) a mindennapi élethez kapcsolják (Jacobs et al. 2018). A sportprogramok sikere számos tényezőtől függ, többek között a fiatalok jellemzőitől (pl. iskolai végzettség), az edzői tulajdonságoktól (pl. motiváció, szabályalkotás, egyéni útmutatás) és a sportklub társadalmi környezetétől (Spruit et al. 2018).

A kérdéskör összetettségére hívja fel a figyelmet a Sport a fejlődésért elmélet (Sport for Development Theory = SDT) is, amely szerint a sportprogramoknak öt összetevőből kell állniuk ahhoz, hogy valós változást, fejlődést idézzenek elő, ezek a következők: (1) hatás – a hatékonyság értékelése, (2) szervezeti együttműködés az összes érdekelt fél között, (3) sport és testmozgás – inkluzív és magas színvonalú játék, (4) oktatás – beleértve az olyan oktatási programokat, mint például az életvezetési készségek, hogy támogassák a készségek átvittetését a való világba, (5) kulturális gazdagítás – a hosszú távú társadalmi tőkefejlesztés elősegítése (Lyras – Welty Peachey 2011). Láthatjuk tehát, ahhoz, hogy a sport valóban hozzájáruljon a fiatalok pszichológiai, intellektuális és szociális fejlődéséhez, elengedhetetlen ezen programok tudatos felépítése, hangsúlyt fektetve a később a mindennapi életben is használható készségek fejlesztésére.

2. Sportprogramok alkalmazásának pozitív és negatív hatásai

Egyre több intervenció kutatás hívja fel a figyelmet a sport jótékony hatásaira a büntetésüket töltő fiatalok vonatkozásában (Andrews – Andrews 2003; Meek – Lewis 2014). Ilyen előnyök közé tartozik többek között a proszociális identitás kialakulása; az érzelmi fejlődés, az unalommal és a zárt intézeti elhelyezéssel járó egyéb negatív hatásokkal való megküzdés támogatása, valamint a személyzettel való kapcsolat javulása (Andrews – Andrews 2003; Meek 2014; Parker – Meek – Lewis 2014; Nichols 2007).

Roe és munkatársai (2019) tanulmányukban három fontos területet emelnek ki a sport pozitív hatásait vizsgálva. A sportolás, fizikai aktivitás segíthet megnyerni a

KÖZELKÉP – TANULMÁNYOK

nehezen bevonható fiatalokat, akik így később könnyebben motiválhatóak más programokban való részvételre is (Meek 2014; Meek – Lewis 2014). Másodszor, a sport ki tud alakítani egy olyan környezetet, amelyben a büntetésüket töltő fiatalok sikeresebbek lehetnek a kapcsolatteremtésben, könnyebben ki tudják fejezni érzelmeiket, fejlődik az önbizalmuk, optimistábbak lesznek és az elképzelt jobb jövőben terveik szerint felhagynak a bűnelkövetéssel (Parker – Meek – Lewis, 2014). Végezetül a kutatások a sport támogató szerepére is rámutatnak, a sportprogramokba bevont fiatalok könnyebben térnek vissza közösségeikbe, a sport így szerepet játszhat reintegrációjukban is (Meek 2014; Meek – Lewis 2014).

Pigott és munkatársai (2024) szisztematikus áttekintésükben kiemelik, hogy a sportalapú ifjúságfejlesztés (SBYD, azaz sport-based youth development) pozitívan hat a döntéshozatalra (Crean 2012), az érzelmi fejlődésre (Cronin – Allen 2018), a személyes és társadalmi felelősségvállalásra (Walsh et al. 2010), emellett együtt jár az életvezetési készségek fejlődésével (Bean – Forneris 2017; Fraser-Thomas et al. 2005). Az életvezetési készségeket olyan belső személyes értékeként, tulajdonságokként és képességekként definiálhatjuk, amelyek fejleszthetők és átvihetők az élet egyéb, sporthoz nem kapcsolódó területeire is (Gould et al. 2013). A kutatásban és a gyakorlatban széles körben elfogadott, hogy az életvezetési készségek sporttevékenységen keresztül történő fejlesztése együtt jár a személyiség fejlődésének támogatásával (Wright – Burton 2008; Weiss et al. 2012). Az ilyen kezdeményezésekben részt vevő veszélyeztetett fiatalok esetében a sportprogramokban való részvétel összefüggésbe hozható az iskolai lemorzsolódás, a bűnözés (Mahoney et al. 2000) alacsonyabb arányával, emellett képes enyhíteni a kedvezőtlen gyermekkori tapasztalatok (ACE-k) által okozott károkat (Yohros 2023).

Fraser-Thomas és munkatársai (2005) tanulmányukban 4 csoportba sorolják a sporttal összefüggésben felmerülő pozitív hatásokat, ezek a fizikai, pszichológiai/érzelmi, társas/társadalmi és kognitív területen megjelenő előnyök.

A fizikai aktivitás elengedhetetlen a fiatalok optimális fejlődéséhez, mivel elősegíti a normális növekedést, csökkenti az elhízás és az azzal összefüggésben megjelenő betegségek előfordulásának esélyét (Bar-Or 1983). Míg a kardiovaszkuláris fitness és a testsúlykontroll a fizikai aktivitás legnyilvánvalóbb egészségügyi előnyei közé tartozik (Taylor et al. 1985), az ügyesség fejlesztése, az izomerő, az állóképesség, a hajlékonyság és a csontozat erősítése további pozitív hatásként jelenik meg (Côté – Hay 2002). Emellett a rendszeres testmozgásban részt vevő fiatakorúak kisebb valószínűséggel dohányoznak nem sportoló társaikhoz képest (Aaron et al. 1995). Végül, tekintettel arra, hogy a fiatalkorban kialakult sportolási szokások összefüggnek a felnőttkori fizikai aktivitási szokásokkal (Curtis et al. 1999; Robertson-Wilson et al. 2003), az aktív fiataloknál ritkábban alakulnak ki egyes betegségek, köztük szívbetegség, elhízás, cukorbetegség, csontritkulás, stroke, depresszió és daganatos betegségek (Taylor et al. 1985).

KÖZELKÉP – TANULMÁNYOK

A sport elősegíti a pozitív pszichológiai és érzelmi fejlődést (Gilman 2001), növeli az önbecsülést és csökkenti a stresszt (Csíkszentmihályi 1975). A strukturált tevékenységben, sportban részt vevő fiatalok emellett magasabb életelégedettségéről számolnak be (Gilman 2001). Tekintettel arra, hogy a szubjektív jóllétet vagy boldogságot már régóta a jó élet és optimális életvezetés központi összetevőjének tekintik (Park 2004), ezek az eredmények a sportban való részvétel további szerepét hangsúlyozzák a fiatalok pozitív fejlődésében, amely állítás fokozottan igaz a szabadságuktól megfosztott fiatalokra.

A sportprogramokban való részvétel segíti a társas kapcsolatok kialakulását is. Kutatások rámutattak, hogy a sportélmények elősegítik a polgári szerepvállalást, támogatják a pozitív társas kapcsolatokat és a vezetői készségek fejlődését (Elley – Kirk 2002; Wright – Côté 2003). Côté (2002) szerint a sport olyan szociális készségek fejlesztésének biztosít színteret, mint az együttműködés, a felelősségvállalás, az empátia és az önkontroll. A sportoló fiatalok fegyelmezettebbek, elkötelezettebbek (Shogan 1999), ezek a bizonyítékok pedig arra utalnak, hogy az említett tulajdonságok az élet más területeire, például az iskolában és a közösségben való aktivitásra is hatnak (Carpenter 2001). Larson (2000) kiemeli, hogy a sportprogramokban való részvétel a fiatalok pozitív szociális fejlődésének kulcsfontosságú összetevője, emellett a kezdeményezőkézség szintén fejleszthető e strukturált tevékenységek révén. Úgy véli, hogy a kezdeményezőkézség három kulcselemből épül fel (belső motiváció, összehangolt elkötelezettség és egy cél irányába tett erőfeszítés) (Larson 2000). Larson (2000) hangsúlyozza, hogy a strukturált önkéntes tevékenységek, mint a sport, a művészetek, a zene, a hobbi és a szervezetek kínálják a legjobb kontextust a kezdeményezőkézség fejlesztéséhez, mivel ezek önkéntesek (szükséges hozzá a fiatalok belső motivációja), figyelmet és erőfeszítést igényelnek (Larson 2000).

Végül, de nem utolsósorban ki kell emelnünk a kognitív területen megjelenő előnyöket, mivel számos kutatás rámutatott arra, hogy a fiatakorúak fizikai aktivitásában való részvétele pozitívan korrelál az iskolai kötődéssel, a tanulásra fordított idővel, a tanulmányi teljesítménnyel (California Department of Education 2002; Snyder – Spreitzer 1990; Whitley 1999), a felnőttkori karrierrel (Larson – Verma 1999) és negatívan az iskolai lemorzsolódással (Eccles – Barber 1999). Az eredmények azt mutatják, hogy a fizikai aktivitás és a sport fontos szerepet játszhat a fiatalok kognitív fejlődésének elősegítésében (Stevens 1994).

A sport azonban nem jelent mindenre megoldást. Spruit és munkatársainak (2016) megállapításai szerint nem mutatható ki összességében szignifikáns kapcsolat a sportolásban való részvétel és a fiatalkori bűnözés között. Sőt, több tanulmány rámutat a javító- és büntetés-végrehajtási intézetekben a sporttal kapcsolatosan felmerülő káros eredményekre, például a bullyingra (zaklatásra) vagy a társadalmi kirekesztés más formáira (Andrews – Andrews 2003; Meek 2014). A zárt intézetben megjelenő férfias viselkedéssel foglalkozó kutatások a sportolásra szolgáló környezetet olyan helyszíneként ábrázolják, ahol a versengéshez és erőszakhoz kapcsolódó

KÖZELKÉP – TANULMÁNYOK

eltúlzott maszkulinitás hangsúlyozása kerül előtérbe (Abrams – Anderson-Nathe 2013; Baumer – Meek 2018). A helyzet azonban árnyaltabb, Spruit és munkatársainak (2018) meglátása szerint a sportolási lehetőségek biztosításának pozitívabb társadalmi-erkölcsi légköre a magatartási problémák és az agresszió nagyobb mértékű csökkenésével áll összefüggésben.

Láthatjuk tehát, hogy a sportprogramok összetett hatással vannak a fiatalok bünelkövetőkre, néhány esetleges negatív hatástól eltekintve pozitív hozadékuk jelentősége megkérdőjelezhetetlen és szerteágazó.

3. Javítóintézetben biztosított sportprogramok pedagógiai, pszchoedukációs és korrekciós megközelítései

A sportprogramok javítóintézetben való biztosítása Meek (2014) szerint a büntetés, az izoláció és a rehabilitáció/reintegráció ellentétes fogalmai között tárgyalt gyakorlatként konceptualizálható. A zárt intézetekben a sportolási lehetőségek biztosításának módja, célja nagymértékben függ az adott intézet kultúrájától és akár történetétől is, a különböző intézetek más-más megközelítést alkalmaznak erőforrásaiknak megfelelően (Meek 2014; Norman 2015).

A kutatások egy része elsődlegesen a javítóintézetek pedagógiai szerepét hangsúlyozza (Fritzén 2001; Gerrevall – Jenner 2001; Hugo 2013; Jenner 2004). Ez a megközelítés magában foglalja egy „pedagógiai perspektíva” elfogadását, amely részben a tanulók ismereteinek és készségeinek fejlesztésére, részben pedig a közösségbe való beilleszkedésükre összpontosít (Fritzén 2001). Jellemzője, hogy a büntetésüket töltő fiatalokat inkább problémás élethelyzetekben lévőnek próbálja látni, mintsem problémás egyénnek tekinti őket (Gerrevall – Jenner 2001). Ebben az értelemben a javítóintézet pedagógiai küldetése olyan tanulási környezet kialakítása, amelynek célja a büntetés mellett az, hogy megfelelően a bünelkövető fiatalok összetett és változó szükségleteinek a közösségbe való beilleszkedéssel kapcsolatban (mind a javítóintézetben, mind később a társadalomban). Jenner (2004) kifejti, hogy a szakemberek feladata olyan hozzáállás kialakítása, hogy túllépjenek saját nézőpontjukon, és amennyire lehetséges, a világot a tanulók szemével lássák. Hugo (2013) elismeri e „pedagógiai feladat” egyedi, sőt összetett jellegét és megállapítja, hogy a svéd javítóintézetekben sok fiatal valóban azt tapasztalja, hogy tiszteletteljes módon bánnak vele, ami gyakran vezet jobb eredményekhez, fejlődéshez az iskolában. Hugo (2013) arra a következtetésre jut, hogy a pozitív tanulási tapasztalatok támogatása érdekében az ezekkel a fiatalokkal való találkozás szempontjából a legfontosabb az a képesség, hogy a tanár gyorsan megérezze, mi lehetséges az adott helyzetben, és ennek megfelelően foglalkozzon velük. Ez a van Manen (2015) által pedagógiai érzéknek nevezett készséghez hasonlítható, amely olyan interperszonális kompetenciaként írható le, amelyben a tanár képes értelmezni, hogy mit érez a

KÖZELKÉP – TANULMÁNYOK

fiatal a diák-tanár kapcsolat változó és dinamikus helyzeteiben. Ez magában foglalja a tanulók megélt tapasztalataihoz való igazodást (van Manen 2015), kíváncsiságuknak, vágyaiknak és szükségleteiknek kielégítését azáltal, hogy megfelelően reagálunk a szükségleteikre és megértjük, az adott pillanatban mire van szükségük (Hugo 2013).

A szabadságukban korlátozott fiatalok tapasztalatai, szükségletei sajátosak, mert számos pszichológiai problémával küzdenek, életük folyamán gyakran vannak kitéve nagyfokú traumának és stressznek. A bűnelkövető fiatalok az általános népességénél nagyobb arányban élnek át traumát, kétharmaduk az életük első 5 évében szenvedett traumát, és egyharmaduk a serdülőkorban is súlyos traumát él át (Dierkhising et al. 2013). A kutatások szerint a pszichológiai zavarok aránya a büntetésüket töltő fiatalok körében jóval nagyobb, mint az általános népesség körében, esetükben az öngyilkossági kockázat is háromszor magasabb (Abram et al. 2013). A fiatalok a szabadságvesztés időszakában további traumáknak lehetnek kitéve, a vonatkozó kutatások stresszes körülményekről számolnak be, amelyek fokozzák a sérülékenységet és az érzelmek elfojtását (Crewe 2009). A vizsgálatok szerint a zárt intézeti körülmények súlyosbíthatják a poszttraumás stressz zavar (angolul PTSD, azaz post-traumatic stress disorder), a depresszió és a szorongás tüneteit (Facer-Irwin et al. 2019; Gonzalez – Connell 2014). A fiatalkorúak körében a kedvezőtlen gyermekkori tapasztalatok skálát alkalmazó kutatások azt találták, hogy a nagyfokú traumának kitett fiatalok gyakrabban válnak visszaesővé és rövidebb időn belül követnek el újabb bűncselekményt (Wolff – Baglivio – Piquero 2017; Yohros 2023). Megállapítható tehát, hogy a büntetésüket töltő fiatalkorúak esetében az általános népességgel összehasonlítva jóval magasabb a stressz, trauma és kedvezőtlen gyermekkori tapasztalatok okozta pszichológiai zavarok aránya és ezekre a kihívásokra adható egyik válasz a sportprogramok biztosítása is lehet.

Bár a büntetésüket töltő fiatalok számára szervezett sportprogramok nem képeznek formális terápiás folyamatot, a kutatások rámutatnak, hogy ennek ellenére nem kizárt, hogy akár terápiás jellegűek is lehetnek, mivel „*jóteköny vagy gyógyító hatásokat*” (Rioux et al. 2019; VandenBos 2015: 1082) váltanak ki a résztvevőkben. A sportot a javítóintézetben dolgozó pedagógusok pszichopedagógiai, pszichoeducációs beavatkozás keretében alkalmazzák – mind a testnevelési órákon, mind a szabadidős sportolási lehetőségek biztosítása során –, annak mintegy előszobájaként szolgál, célja a résztvevők társadalmi beilleszkedését és bizakodását elősegítő készségek fejlesztése. Konkrétabban, a vizsgált beavatkozás Gendreau és Keyes (2001) pszichoeducációs modelljén és az „átfogó struktúra” fogalmán alapul. A rendszer 11, egymással kölcsönhatásban álló összetevőből áll, ezek a következők: a fiatalok és a kortárscsoportok; a pszichopedagógus és munkatársai; a fiatalok szülei; a beavatkozás céljai; a program; a rendszer felelőssége; a kapcsolatteremtés eszközei; a szabályrendszer és eljárások; az idő; a tér; az értékelési és elismerési rendszer. A modell célja, hogy támogassa a pszichoeducációs beavatkozás megvalósítását és ezáltal

KÖZELKÉP – TANULMÁNYOK

hozzájáruljon a fiatalok alkalmazkodóképességének fejlődéséhez (Gendreau – Keyes 2001). Ez az intervenció az egyes komponensek (azaz a fiatalok, a szakemberek, a sportág, a csoport és a keretrendszer) támogatásával elősegíti a várt eredmények elérését (Rioux et al. 2019). Rioux és munkatársainak (2019) felfogása összhangban áll Chobeaux és Segrestan (2003) megállapításával, akik szerint ahhoz, hogy a társadalmi beavatkozás eszközének tekintsük, a sportot és a hozzá kapcsolódó környezetet (pl. utazás, öltözői beszélgetések) a szakembereknek a klinikai beavatkozás eszközeként kell alkalmazniuk. Ezért párhuzamot lehet vonni a vizsgált sportprogram és egy terápiás csoport között. E párhuzam alapján a coach-edukátorok terapeutáknak tekinthetők, a fiatalok pedig a terápiás csoport tagjainak (Rioux et al. 2019).

A felnőttek büntetés-végrehajtásával összehasonlítva fontos eltérésként jelenik meg, hogy a fiatakorúak javítóintézeti elhelyezésének, büntetésének rehabilitációs/reintegrációs küldetése van. Az „Elsősorban gyerekek, csak utána bűnelkövetők” (CFOS, azaz Children First, Offenders Second) modellt kidolgozó Case – Haines (2015), vagy a 16 állam gyermekvédelmi jelentéseit vizsgáló Muncie (2008) egyetértenek abban, az európai fiatakorú bűnelkövetőket érintő igazságszolgáltatás, büntetés-végrehajtás rendszere egyre inkább a kontroll és a korrekcionalizmus elemeivel jellemezhető. Ez azt jelenti, hogy ez a rendszer sokkal inkább a fiatakorú bűnözés korrigálására vagy akár ezen fiatalok megbüntetésére törekszik, mintsem arra helyezné a fókuszot, hogy a bűnelkövetés összefüggésben áll az egyén életében felmerülő nehézségekkel és annak következményeként jelenik meg, vagyis a fiatakorú elkövető is bizonyos értelemben „áldozat”. A fizikai aktivitással kapcsolatban a korrekcionalizmus egyik gyakran tárgyalt példája a kiképzőtáborok (boot camp) alkalmazásának megközelítése, ahol a fiatalokat katonai struktúrában megerőltető fizikai igénybevételnek, sőt tudatos, tervezett és ismételt megaláztatásnak teszik ki (Cullen et al. 2005). Bár a kiképzőtáborok célja az volt, hogy önfegyelmre neveljék a fiatalokat, Kilgore és Meade (2004), 17 fiatakorú bűnelkövető, 90-napos kiképzőtábori programban való viselkedését, magatartását vizsgáló kutatásában rámutatott, hogy a fiatalokban nem igazán alakult ki felelősségtudat, mert azt rájuk erőltetett módon tanították, ami nem tette lehetővé, hogy igazán magukévá váljon. Bár a kiképzőtáborok hatékonysága megkérdőjelezhető, a javítóintézetekben megjelenő sportalapú kezdeményezések széles körűek és változatosak, a közösségi sport (futball, jégkorong, rögbi) mellett a jóga és a tánc is egyre gyakrabban megjelenik a támogatott fizikai aktivitások között.

4. Összegzés

A bűnelkövető, büntetésüket töltő fiatalok számára szervezett sportprogramok hatékonyságával foglalkozó kiterjedt szakirodalom alapján nyilvánvaló, hogy ezek a kezdeményezések jelentős lehetőségeket rejtnek magukban a fiatalok pozitív fejlődéséhez.

KÖZELKÉP – TANULMÁNYOK

désének előmozdítására és az őket érintő különböző kockázati tényezők kezelésére vonatkozóan (Meek 2014; Parker – Meek – Lewis 2014; Pigott et al. 2024). A témában releváns kutatásokban a sporttevékenységekben való részvételt következetesen összefüggésbe hozták a fizikai egészség, a pszichoszociális jólét, a tanulmányi eredmények javulásával a vizsgált fiatalok körében (Fraser-Thomas et al. 2005; Snyder – Spreitzer 1990). Az eredmények azt mutatják, hogy a sportprogramok holisztikus megközelítést kínálnak a fiatalok fejlődéséhez, lehetőséget biztosítva a készség- és képességfejlesztés mellett többek között mentorálásra, a szocializáció támogatására (Kalekye 2024).

Fontos ugyanakkor hangsúlyozni, hogy pusztán a sportban való részvétel nem biztos, hogy hosszú távú pozitív eredményt tud biztosítani, ehhez elengedhetetlen a tudatosság a tervezés folyamán, a hangsúlyt nemcsak a program eredményeire, hanem a megvalósítás szándékos folyamatára is helyezve (Bruening et al. 2015; Whitley et al. 2019). A sikeres programokat az átgondolt tervezés, a közösségi szereplők bevonása és a veszélyeztetett fiatalok egyedi igényeihez igazított, releváns programok jellemzik (Kalekye 2024).

A témában való elmélyülés érdekében érdemes lenne megvizsgálni, hogyan mérjük a sport-alapú programok által fejlesztett életvezetési készségek változását, emellett hasznos lenne felmérni, milyen összefüggések fedezhetők fel a fiatalokkal foglalkozó munkatársak oldalán. Ehhez szükség lenne feltáró kutatásokra annak pontos megértéséhez, hogy az edzők/oktatók/trénerek hogyan tudnak a leghatékonyabban segíteni a fiatalkorú bűnelkövetőknek életvezetési készségek fejlesztésében, támogatva ezzel is jövőbeli sikeres reintegrációjukat, bűnelkövetői magatartással való felhagyásukat, amely a társadalom közös érdekének tekinthető.

Irodalom

- Aaron, D. J. – Dearwater, S. R. – Anderson, R. – Olsen, T. – Kriska, A. M. – Laporte, R. E. (1995) Physical activity and the initiation of high-risk health behaviors in adolescents. *Medicine and Science in Sports and Exercise*, 27(12): 1639–1645.
- Abram, K. M. – Teplin, L. A. – King, D. C. – Longworth, S. L. – Emanuel, K. M. – Romero, E. G. – Olson, N. D. (2013): *PTSD, trauma, and comorbid psychiatric disorders in detained youth*. Washington, DC: US Department of Justice, Office of Juvenile Justice and Delinquency Prevention.
- Abrams, L. S. – Anderson-Nathe, B. (2013): *Compassionate confinement: A year in the life of Unit C*. New Brunswick, NJ: Rutgers University Press.
- Andrews, J. P. – Andrews, G. J. (2003): Life in a secure unit: The rehabilitation of young people through the use of sport. *Social Science & Medicine*, 56(3): 531–550.

KÖZELKÉP – TANULMÁNYOK

- Bailey, R. – Armour, K. – Kirk, D. – Jess, M. – Pickup, I. – Sandford, R. (2009): The educational benefits claimed for physical education and school sport: An academic review. *Research Papers in Education*, 24(1): 1–27.
- Bandura, A. (1977): *Social learning theory*. Englewood Cliffs, NJ: Prentice Hall.
- Bar-Or, O. (2012): *Pediatric sports medicine for the practitioner: From physiologic principles to clinical applications*. Berlin: Springer Science & Business Media.
- Baumer, H. – Meek, R. (2018): Sporting masculinities in prison. In: *New Perspectives on Prison Masculinities*, 197–221.
- Bean, C. – Forneris, T. (2017): Is life skill development a by-product of sport participation? Perceptions of youth sport coaches. *Journal of Applied Sport Psychology*, 29(2): 234–250. <https://doi.org/10.1080/10413200.2016.1231723>
- Bonsack, C. – Rexhaj, S. – Favrod, J. (2015): Psychoéducation: définition, historique, intérêt et limites. *Annales Médico-psychologiques, Revue Psychiatrique*, 173(1): 79–84.
- Borbíró, A. 2009. A magyar bűnmegelőzési stratégia előzményei. In: Borbíró A. – Ke-rezsi K. (szerk.): *A kriminálpolitika és a társadalmi bűnmegelőzés kézikönyve I.*, 141–149.
- Borbíró A. – Szabó J. (2014): *Harmadlagos megelőzés a magyar büntetés-végrehajtási intézetekben a nemzetközi kutatások fényében*. Budapest: OKRI.
- Brantingham, P. J. – Faust, F. L. (1976): A conceptual model of crime prevention. *Crime & Delinquency*, 22(3): 284–296.
- Brennan, M. A. – Dolan, P. – Regan, C. – Alter, T. (2025): Sport as a Catalyst for Social Justice and Inclusion: A Case Study of the Gaelic Athletic Association's Role in Community and Youth Development. *Youth*, 5(3): 70.
- Bronfenbrenner, U. (1979): *The ecology of human development: Experiments by nature and design*. Cambridge, MA: Harvard University Press.
- Bruening, J. E. – Welty-Peachey, J. – Evanovich, J. M. – Fuller, R. D. – Coble-Murty, C. J. – Percy, V. E. – Silverstein, L. A. – Chung, M. (2015): Managing sport for social change: The effects of intentional design and structure in a sport-based service learning initiative. *Sport Management Review*, 18(1): 69–85.
- California Department of Education (2002): State study proves physically fit kids perform better academically. *News Release*. www.cde.ca.gov/news/releases/2002/re137.asp (utolsó letöltés: 2025. 09. 08.)
- Carpenter, P. (2001): The importance of a church youth club's sport provision to continued church involvement. *Journal of Sport and Social Issues*, 25(3): 283–300.
- Case, S. – Haines, K. (2015): Children first, offenders second: The centrality of engagement in positive youth justice. *The Howard Journal of Criminal Justice*, 54(2): 157–175.

KÖZELKÉP – TANULMÁNYOK

- Chobeaux, F. – Segrestan, P. (2003): Le sport: Un moyen d'intervention sociale sous conditions. *Empan*, 51(3): 48–50.
- Coakley, J. (2011): Youth sports. *Journal of Sport and Social Issues*, 35(3): 306–324.
- Coakley, J. (2011) Youth sports: What counts as “positive development”? *Journal of Sport and Social Issues*, 35(3): 306–324.
- Côté, J. (1999): The influence of the family in the development of talent in sport. *The Sport Psychologist*, 13(4): 395–417.
- Côté, J. – Hay, J. (2002): Children's involvement in sport: A developmental perspective. [kézirat/fejezet adatai hiányosak]
- Crean, H. F. (2012): Youth activity involvement, neighborhood adult support, individual decision making skills, and early adolescent delinquent behaviors: Testing a conceptual model. *Journal of Applied Developmental Psychology*, 33(4): 175–188.
- Crewe, B. (2012): *The prisoner society: Power, adaptation and social life in an English prison*. Oxford: Oxford University Press.
- Cronin, L. D. – Allen, J. (2018): Examining the relationships among the coaching climate, life skills development and well-being in sport. *International Journal of Sports Science & Coaching*, 13(6): 815–827.
- Cullen, F. T. – Blevins, K. R. – Trager, J. S. – Gendreau, P. (2005): The rise and fall of boot camps: A case study in common-sense corrections. *Journal of Offender Rehabilitation*, 40(3–4): 53–70.
- Curtis, J. – McTeer, W. – White, P. (1999) Exploring effects of school sport experiences on sport participation in later life. *Sociology of Sport Journal*, 16(4): 348–365.
- Csikszentmihalyi, M. (1975): *Beyond boredom and anxiety: The experience of play in work and games*. San Francisco, CA: Jossey-Bass.
- Darnell, S. C. – Chawansky, M. – Marchesseault, D. – Holmes, M. – Hayhurst, L. M. C. (2018): A review of sport for development interventions across six African countries. *Sport in Society*, 21(6): 912–933.
- Dierkhising, C. B. – Ko, S. J. – Woods-Jaeger, B. – Briggs, E. C. – Lee, R. – Pynoos, R. S. (2013): Trauma histories among justice-involved youth: Findings from the National Child Traumatic Stress Network. *European Journal of Psychotraumatology*, 4(1): 20–74.
- Dziewaltowski, D. A. – Rosenkranz, R. (2014): Youth development: An approach for physical activity behavioral science. *Kinesiology Review*, 3(1): 92–100.
- Eccles, J. S. – Barber, B. L. (1999): Student council, volunteering, basketball, or marching band: What kind of extracurricular involvement matters? *Journal of Adolescent Research*, 14(1): 10–43.

KÖZELKÉP – TANULMÁNYOK

- Eley, D. – Kirk, D. (2002): Developing citizenship through sport: The impact of a sport-based volunteer programme on young sport leaders. *Sport, Education and Society*, 7(2): 151–166.
- Facer-Irwin, E. – Blackwood, N. J. – Bird, A. – Dickson, H. – McGlade, D. – Alves-Costa, F. – MacManus, D. (2019): PTSD in prison settings: A systematic review and meta-analysis of comorbid mental disorders and problematic behaviours. *PLoS ONE*, 14(9): e0222407.
- Fraser-Thomas, J. L. – Côté, J. – Deakin, J. (2005): Youth sport programs: An avenue to foster positive youth development. *Physical Education & Sport Pedagogy*, 10(1): 19–40.
- Fritzén, L. (2001): Förarintyg på sjön: Om pedagogikens möjligheter på särskilda ungdomshem. In: Gerrevall, P. – Jenner, H. (eds): *Kommunikativ Pedagogik och Särskilda Ungdomshem*. Stockholm: Statens Institutionsstyrelse, 31–43.
- Gendreau, P. – Keyes, D. (2001): Making prisons safer and more humane environments. *Canadian Journal of Criminology*, 43(1): 123–130.
- Gerrevall, P. – Jenner, H. (2001): *Kommunikativ pedagogik och särskilda ungdomshem*. Stockholm: Statens Institutionsstyrelse.
- Gilman, R. (2001): The relationship between life satisfaction, social interest, and frequency of extracurricular activities among adolescent students. *Journal of Youth and Adolescence*, 30(6): 749–767.
- Gould, D. R. – Carson, S. – Blanton, J. (2013): Coaching life skills. In: Protrac, P. – Gilbert, W. – Denison, J. (eds): *Routledge Handbook of Sports Coaching*. London: Routledge, 259–270.
- Haudenhuyse, R. – Theeboom, M. – Nols, Z. (2012): Sports-based interventions for socially vulnerable youth: Towards well-defined interventions with easy-to-follow outcomes? *International Review for the Sociology of Sport*, 48(4): 471–484.
- Holt, N. L. – Neely, K. C. (2011): Positive youth development through sport: A review. *Revista Iberoamericana de Psicología del Ejercicio y el Deporte*, 6(2): 299–316.
- Holt, N. L. – Neely, K. C. – Slater, L. G. – Camiré, M. – Côté, J. – Fraser-Thomas, J. – ... – Tamminen, K. A. (2017): A grounded theory of positive youth development through sport based on results from a qualitative meta-study. *International Review of Sport and Exercise Psychology*, 10(1): 1–49.
- Hugo, M. (2013): *Meningsfullt lärande i skolverksamheten på särskilda ungdomshem*. Stockholm: Statens Institutionsstyrelse (SiS).
- Jacobs, J. M. – Wright, P. M. (2018): Transfer of life skills in sport-based youth development programs: A conceptual framework bridging learning to application. *Quest*, 70(1): 81–99.
- Jenner, H. (2004): *Motivation och motivationsarbete i skola och behandling*.

KÖZELKÉP – TANULMÁNYOK

- Kelly, L. (2011): 'Social inclusion' through sports-based interventions? *Critical Social Policy*, 31(1): 126–150.
- Kilgore, D. – Meade, S. (2004): "Look What Boot Camp's Done for Me:" Teaching and Learning at Lakeview Academy. *Journal of Correctional Education*, 55(2): 170–185.
- Larson, R. W. (2000): Toward a psychology of positive youth development. *American Psychologist*, 55(1): 170–183.
- Larson, R. W. – Verma, S. (1999): How children and adolescents spend time across the world: Work, play, and developmental opportunities. *Psychological Bulletin*, 125(6): 701–736.
- Lerner, R. M. – Agans, J. P. – Arbeit, M. R. – Chase, P. A. – Weiner, M. B. – Schmid, K. L. – Warren, A. E. A. (2012): Resilience and positive youth development: A relational developmental systems model. In: *Handbook of Resilience in Children*. Boston, MA: Springer US, 293–308.
- Lerner, R. M. (2005): Promoting positive youth development: Theoretical and empirical bases. In: *White paper prepared for the workshop on the science of adolescent health and development*. Washington, DC: National Academies of Science, 1–90.
- Lerner, R. M. – Lerner, J. V. – Murry, V. M. – Smith, E. P. – Bowers, E. P. – Geldhof, G. J. – Buckingham, M. H. (2021): Positive youth development in 2020: Theory, research, programs, and the promotion of social justice. *Journal of Research on Adolescence*, 31(4): 1114–1134.
- Lyras, A. – Welty Peachey, J. 2011. Integrating sport-for-development theory and praxis. *Sport Management Review*, 14(4): 311–326.
- Mahoney, J. L. – Eccles, J. S. – Larson, R. W. (2000): Process of adjustment in organized out-of-school activities: Opportunities and risks. In: Klau, M. – Boyd, S. – Luckow, L. (eds): *New Directions for Youth Development*. San Francisco, CA: John Wiley & Sons, 115–144.
- Martinek, T. – Schilling, T. – Hellison, D. (2006): The development of compassionate and caring leadership among adolescents. *Physical Education & Sport Pedagogy*, 11(2): 141–157.
- Martos-Garcia, D. – Devis-Devis, J. – Sparkes, A. C. (2009): Sport and physical activity in a high security Spanish prison: An ethnographic study of multiple meanings. *Sport, Education and Society*, 14(1): 77–96.
- Mason, G. – Wilson, P. (1988): *Sport, recreation and juvenile crime*. Canberra: Australian Institute of Criminology.
- Meek, R. (2014): *Sport in Prison: Exploring the Role of Physical Activity in Correctional Settings*. London: Routledge.

KÖZELKÉP – TANULMÁNYOK

- Meek, R. – Lewis, G. (2014): The impact of a sports initiative for young men in prison: Staff and participant perspectives. *Journal of Sport and Social Issues*, 38(2): 95–123.
- Muncie, J. (2008): The punitive turn in juvenile justice: Cultures of control and rights compliance in Western Europe and the USA. *Youth Justice*, 8(2): 107–121.
- Murtaza, T. S. – Uddin, R. (2011): Probing study on facilities of competitive sport in District Jail, Lucknow (India). *European Journal of Business and Management*, 3(8): 69–79.
- Nichols, G. (2007): *Sport and Crime Reduction: The Role of Sports in Tackling Youth Crime*. London: Routledge.
- Nichols, G. (2007): *Sport and crime reduction: The role of sports in tackling youth crime*. London: Routledge.
- Nichols, G. – Crow, I. (2004): Measuring the impact of crime reduction interventions involving sports activities for young people. *The Howard Journal of Criminal Justice*, 43(3): 267–283.
- Norman, M. D. (2015): *Sport and physical recreation in Canadian federal prisons: An exploratory study of carceral physical culture*. Toronto: University of Toronto.
- Park, N. (2004): The role of subjective well-being in positive youth development. *The Annals of the American Academy of Political and Social Science*, 591(1): 25–39.
- Parker, A. – Meek, R. – Lewis, G. (2014): Sport in a youth prison: Male young offenders' experiences of a sporting intervention. *Journal of Youth Studies*, 17(3): 381–396.
- Pharr, J. – Lough, N. (2017): The relationship between sport participation and chronic diseases among men in the USA: An examination of the Behavioral Risk Factor Surveillance System. *Sports*, 5(3): 56.
- Public Safety Canada (2017): Sports-based crime prevention programs. (utolsó letöltés: 2025. 09. 8.) <https://www.publicsafety.gc.ca/cnt/rsrscs/pblctns/2017-h03-cp/2017-h03-cp-en.pdf>
- Reingle Gonzalez, J. M. – Connell, N. M. 2014. Mental health of prisoners: Identifying barriers to mental health treatment and medication continuity. *American Journal of Public Health*, 104(12), 2328–2333.
- Rioux, M. A. – Laurier, C. – Terradas, M. M. – Labonté, M. – Desormeaux, R. (2019): Co-construction of an intervention model using sports in a rehabilitation setting: A collaboration between researchers and practitioners. *Residential Treatment for Children & Youth*, 36(1): 54–80.
- Robertson-Wilson, J. – Baker, J. – Derbyshire, E. – Côté, J. (2003): Childhood physical activity involvement in active and inactive female adults. *Avante*, 9(1): 1–8.

KÖZELKÉP – TANULMÁNYOK

- Sheerin, K. M. – Brodell, R. – Huey, S. J., Jr – Kemp, K. A. (2023) Applying ecological systems theory to juvenile legal system interventions outcomes research: A measurement framework. *Frontiers in Psychology*, 14: 1177568.
- Shogan, D. (1999): *The making of high-performance athletes: Discipline, diversity, and ethics*. Toronto: University of Toronto Press.
- Snyder, E. E. – Spreitzer, E. (1990): High school athletic participation as related to college attendance among Black, Hispanic, and White males: A research note. *Youth & Society*, 21(3): 390–398.
- Spaaij, R. (2009): The social impact of sport: Diversities, complexities and contexts. *Sport in Society*, 12(9): 1109–1117.
- Spruit, A. – Hoffenaar, P. E. – Van der Put, C. E. – Stams, G. J. J. M. (2016): The effects of a Dutch sports-based intervention to prevent juvenile delinquency in at-risk adolescents. In: *Keeping Youth at Play: The Effects of Sports-Based Interventions in the Prevention of Juvenile Delinquency*, 71–89.
- Spruit, A. – Hoffenaar, P. – van der Put, C. – van Vugt, E. – Stams, G. J. (2018): The effect of a sport-based intervention to prevent juvenile delinquency in at-risk adolescents. *Children and Youth Services Review*, 94: 689–698.
- Stevens, D. A. (1994) Movement concepts: Stimulating cognitive development in elementary students. *Journal of Physical Education, Recreation & Dance*, 65(8): 16–17.
- Strachan, L. – Côté, J. – Deakin, J. (2011): A new view: Exploring positive youth development in elite sport contexts. *Qualitative Research in Sport, Exercise and Health*, 3(1): 9–32.
- Taylor, C. B. – Sallis, J. F. – Needle, R. (1985): The relation of physical activity and exercise to mental health. *Public Health Reports*, 100(2): 195–202.
- Van Manen, M. (2016): *Pedagogical tact: Knowing what to do when you don't know what to do*. London: Routledge.
- VandenBos, G. R. (2015): *APA dictionary of psychology* (2nd ed.). Washington, DC: American Psychological Association. <https://doi.org/10.1037/14646-000>
- Walsh, D. S. – Ozaeta, J. – Wright, P. M. (2010) Transference of responsibility model goals to the school environment: Exploring the impact of a coaching club program. *Physical Education & Sport Pedagogy*, 15(1): 15–28.
- Weiss, M. R. – Kipp, L. E. – Bolter, N. D. (2012): Training for life: Optimizing positive youth development through sport and physical activity. In: Murphy, S. (ed.): *Oxford Handbook of Sport and Performance Psychology*. Oxford: Oxford University Press, 448–475.

KÖZELKÉP – TANULMÁNYOK

- Whitley, M. A. – Farrell, K. – Wolff, E. A. – Hillyer, S. J. (2019): Sport for development and peace: Surveying actors in the field. *Journal of Sport for Development*, 7(11): 1–15.
- Whitley, M. A. – Massey, W. V. – Wilkison, M. 2018. A systems theory of development through sport for traumatized and disadvantaged youth. *Psychology of Sport and Exercise*, 38: 116–125. <https://doi.org/10.1016/j.psychsport.2018.06.004>
- Whitley, R. L. (1999): Those “dumb jocks” are at it again: A comparison of the educational performances of athletes and nonathletes in North Carolina high schools from 1993 through 1996. *The High School Journal*, 82(4): 223–233.
- Wolff, K. T. – Baglivio, M. T. – Piquero, A. R. (2017): The relationship between adverse childhood experiences and recidivism in a sample of juvenile offenders in community-based treatment. *International Journal of Offender Therapy and Comparative Criminology*, 61(11): 1210–1242.
- Wright, A. – Côté, J. (2003): A retrospective analysis of leadership development through sport. *The Sport Psychologist*, 17(3): 268–291.
- Wright, P. M. – Burton, S. (2008): Implementation and outcomes of a responsibility-based physical activity program integrated into an intact high school physical education class. *Journal of Teaching in Physical Education*, 27(2): 138–151.
- Yohros, A. (2023): Examining the relationship between adverse childhood experiences and juvenile recidivism: A systematic review and meta-analysis. *Trauma, Violence, & Abuse*, 24(3): 1640–1655.